



**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА  
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА  
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

---

**ЗАТВЕРДЖЕНО**  
Рішення вченої ради університету  
*«30» серпня 2023 року,*  
*протокол № 2.*

Ректор університету, голова вченої  
ради університету, доктор юридичних  
наук, професор

\_\_\_\_\_ Олег ОМЕЛЬЧУК  
*«30» серпня 2023 року*  
М.П.

**РОБОЧА ПРОГРАМА**  
**навчальної дисципліни**  
**«ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»**  
**для підготовки на першому (освітньому) рівні**  
**здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавра**  
**за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування**  
**галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування**

м. Хмельницький  
2023

**РОЗРОБНИК:**

Завідувач кафедри математики, статистики та інформаційних технологій, д. е. н., проф. \_\_\_\_\_ Роман КУЛИНИЧ  
*15 червня 2023 року*

**СХВАЛЕНО:**

Рішення кафедри математики, статистики та інформаційних технологій  
*«15» червня 2023 року, протокол № 12*

Завідувач кафедри математики, статистики та інформаційних технологій, д. е. н., проф. \_\_\_\_\_ Роман КУЛИНИЧ  
*«15» червня 2023 року*

Деканеса факультету економіки та управління, к. е. н., доцентка \_\_\_\_\_ Тетяна ТЕРЕЩЕНКО  
*«15» червня 2023 року*

**ПОГОДЖЕНО:**

Рішення методичної ради університету  
*«28» серпня 2023 р., протокол № 1.*

Голова методичної ради університету, кандидатка наук з державного управління, доцентка \_\_\_\_\_ Ірина КОВТУН  
*«28» серпня 2023 року*

## ЗМІСТ

Стор.

1.	Опис навчальної дисципліни	–	3
2.	Заплановані результати навчання	–	4
3.	Програма навчальної дисципліни	–	5
4.	Структура вивчення навчальної дисципліни	–	7
	4.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	– 7
	4.2.	Аудиторні заняття	– 8
	4.3.	Завдання для самостійної роботи студентів	– 8
5.	Методи навчання та контролю	–	9
6.	Схема нарахування балів	–	9
7.	Рекомендовані джерела	–	10
	7.1.	Основні джерела	– 10
	7.2.	Допоміжні джерела	– 11
8.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	–	11

### 1. Опис навчальної дисципліни

1.	Шифр і назва галузі знань	–	28	Публічне управління та адміністрування
2.	Код і назва спеціальності	–	281	Публічне управління та адміністрування
3.	Назва освітньої програми	–		«Бакалавр публічного управління та адміністрування»
4.	Назва дисципліни	–		Екологічний менеджмент
5.	Тип дисципліни	–		вибіркова
6.	Код дисципліни	–		ППВ 1.32
7.	Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	–		перший
8.	Ступінь вищої освіти, що здобувається	–		бакалавр
9.	Курс / рік навчання	–		четвертий
10.	Семестр	–		сьомий (ДФН) / восьмий (ЗФН)
11.	Обсяг вивчення дисципліни:			
	1) загальний обсяг(кредитів ЄКТС / годин)	–	3,5 / 105	
	2) денна форма навчання:			
	аудиторні заняття (годин)	–	44	
	% від загального обсягу	–	42	
	лекційні заняття (годин)	–	18	
	% від обсягу аудиторних годин	–	41	
	семінарські заняття (годин)	–	26	
	% від обсягу аудиторних годин	–	59	
	самостійна робота (годин)	–	61	
	% від загального обсягу	–	58	
	тижневих годин:			
	аудиторних занять	–	2,4	
	самостійної роботи	–	3	
	3) заочна форма навчання:			
	аудиторні заняття (годин)	–	12	
	% від загального обсягу	–	11	
	лекційні заняття (годин)	–	8	
	% від обсягу аудиторних годин	–	67	
	семінарські заняття (годин)	–	4	

% від обсягу аудиторних годин	– 33
самостійна робота (годин)	– 93
% від загального обсягу	– 89
12. Форма семестрового контролю	– залік
13. Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) попередні дисципліни	– «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці»; «Статистика»; «Менеджмент в органах публічного управління»
2) супутні дисципліни	– «Екологічний аудит»
3) наступні дисципліни	– «Управління змінами»; «Управління якістю»
14. Мова вивчення дисципліни	– українська.

## 2. Заплановані результати навчання

Навчальна дисципліна «Екологічний менеджмент» забезпечує досягнення таких компетентностей і результатів навчання, передбачених освітньо-професійною програмою «Бакалавр публічного управління та адміністрування»:

**ЗК 3.** Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

**ЗК 5.** Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

**ЗК 6.** Здатність працювати в команді.

**ЗК 7.** Здатність планувати та управляти часом.

**ЗК 10.** Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

**ЗК 13.** Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів діяльності).

**СК 1.** Здатність до соціальної взаємодії, до співробітництва й розв'язання конфліктів.

**ПР 1.** Використовувати базові знання з історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства.

**ПР 2.** Застосовувати норми та правила професійного спілкування українською мовою.

**ПР 8.** Розуміти та використовувати технології вироблення, прийняття та реалізації управлінських рішень.

**ПР 14.** Уміти коригувати професійну діяльність у випадку зміни вихідних умов.

<b>Після завершення вивчення дисципліни</b> <b>здобувач повинен продемонструвати такі результати навчання:</b>	
<b>1. Знання</b> <i>(здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)</i>	
1.1)	відтворювати визначення понятійно-термінологічного апарату екологічного менеджменту;
1.2)	знати методичні положення застосування основних методів та прийомів екологічного менеджменту.
<b>2. Розуміння</b> <i>(здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)</i>	
2.1)	пояснювати зміст дефініцій і основних термінів, що розкривають суть екологічного

менеджменту;
2.2) пояснювати сутність та специфіку технологій та моделей формування екологічного менеджменту;
2.3) пояснювати сутність і специфіку державної інформаційної політики в галузі екологічного аудиту.
<b>3. Застосування знань</b> <i>(здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)</i>
3.1) працювати з статистичними даними, інформаційними збірниками, офіційними сайтами органів влади та місцевого самоврядування пошуку стосовно збору та аналізу статистичної інформації;
3.2) знати порядок і особливості застосування статистичних методів;
3.3) знати особливості обчислення параметрів та критеріїв обраних для аналізу методів, а також здійснювати відповідне розв'язання задач на основі комп'ютерної техніки за допомогою спеціалізованих комп'ютерних програм;
3.4) роз'яснювати основні параметри обраних для аналізу методів та вирішувати відповідні задачі.
<b>4. Аналіз</b> <i>(здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)</i>
4.1) порівнювати методологічні положення критеріїв і проблем управління екологічними процесами та аудиту;
4.2) критично аналізувати висвітлення виборчих кампаній в Україні на основі досліджень вітчизняних науковців, міжнародних спостерігачів та державних регуляторних органів;
<b>5. Синтез</b> <i>(здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю)</i>
5.1) аргументувати вибір обраного державного регулювання та саморегулювання засобів екологічного менеджменту в Україні;
<b>6. Оцінювання</b> <i>(здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)</i>
6.1) сформулювати та записати висновок щодо розв'язаного завдання;
6.2) сформулювати та записати висновок щодо меж використання в сучасних технологій екологічного менеджменту та аудиту.
<b>7. Створення (творчість)</b> <i>(здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатовимірності та альтернативності сучасної культури)</i>
7.1) надавати пропозиції щодо удосконалення практичної діяльності на основі використання інформації екологічного менеджменту та аудиту.

### **3. Програма навчальної дисципліни**

#### **Тема 1. Теоретичні основи екологічного менеджменту**

Об'єкт і предмет екологічного менеджменту. Мета і завдання дисципліни. Зв'язок курсу з іншими дисциплінами.

#### **Тема 2. Методологічні основи екологічного менеджменту**

Сутність понять «управління» та «менеджмент». Мета та задачі екологічного менеджменту. Історичні етапи розвитку екологічного менеджменту в світі та в Україні.

### **Тема 3. Функції екологічного менеджменту**

Планування як функція менеджменту. Підприємство, його роль та значення. Функція менеджменту «мотивація». Функція менеджменту «контроль».

### **Тема 4. Система управління і класифікація методів управління**

Сутність і класифікація методів менеджменту.

Економічні методи менеджменту. Адміністративно-організаційні методи менеджменту. Соціально-психологічні методи менеджменту. Особливості застосування методів менеджменту в ринкових відносинах.

### **Тема 5. Управлінські рішення в екологічному менеджменті**

Природа, сутність та класифікація рішень у сфері екологічного менеджменту. Умови прийняття управлінських рішень. Технологія розробки рішень. Моделі та методи оптимізації рішень.

### **Тема 6. Формування системи екологічного менеджменту в Україні**

Міжнародний підхід до екологічного менеджменту. Історичні аспекти розвитку понять ISO та EMAS. Перспективи розвитку екологічного менеджменту в Україні.

### **Тема 7. Методологічні основи екологічного менеджменту**

Системний підхід у дослідженні екологічного менеджменту. Екологічний менеджмент як ключова домінанта сталого розвитку. Концепція запровадження екологічного менеджменту в Україні.

### **Тема 8. Теоретичні основи екологічного аудиту**

Основні поняття екологічного аудиту. Завдання і типи екологічного аудиту. Об'єкт, суб'єкт та сфера застосування екологічного аудиту.

### **Тема 9. Екологічна сертифікація в системі екологічного управління підприємством**

Методологія дослідження екологічної сертифікації, та понятійний апарат. Законодавчо-нормативні механізми забезпечення розвитку екологічної сертифікації. Екологічна сертифікація в контексті вимог екологічної безпеки.

### **Тема 10. Екологічний маркетинг, інжиніринг та маркування в системі екологічного менеджменту та аудиту**

Особливості екологічного маркетингу. Екологічний інжиніринг на підприємстві. Екологічне маркування як вид екологічної декларації.

### **Тема 11. Екологічне страхування в системі екологічного менеджменту**

Основні поняття екологічного страхування. Об'єкт, суб'єкт та завдання екологічного страхування. Порядок виплати страхових відшкодувань. Умови укладання угоди про екологічне страхування.

### **Тема 12. Перспективи запровадження екологічного страхування в Україні**

Світовий досвід запровадження екологічного страхування. Існуюча законодавчо-нормативна база екологічного страхування в Україні. Необхідність удосконалення законодавчо-нормативної бази.

#### 4. Структура вивчення навчальної дисципліни

##### 4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Теоретичні основи екологічного менеджменту	7	1	2	-	-	4	9,2	1	0,2	-	-	8
Тема 2. Методологічні основи менеджменту	7	1	2	-	-	4	7,3	1	0,3	-	-	6
Тема 3. Функції менеджменту	7	1	2	-	-	4	7	0,5	0,5	-	-	6
Тема 4. Система управління і класифікація методів управління	7	1	2	-	-	4	8,7	0,5	0,2	-	-	8
Тема 5. Управлінські рішення в менеджменті	8	2	2	-	-	4	8,8	0,5	0,3	-	-	8
Тема 6. Формування системи екологічного менеджменту в Україні	8	1	2	-	-	5	7	0,5	0,5	-	-	6
Тема 7. Методологічні основи екологічного менеджменту	9	1	2	-	-	6	8,2	1	0,2	-	-	7
Тема 8. Теоретичні основи екологічного аудиту	10	2	2	-	-	6	8,8	0,5	0,3	-	-	8
Тема 9. Екологічна сертифікація в системі екологічного управління підприємством	10	2	2	-	-	6	11	0,5	0,5	-	-	10
Тема 10. Екологічний маркетинг, інжиніринг та маркування в системі екологічного менеджменту та аудиту	10	2	2	-	-	6	11,2	1	0,2	-	-	10
Тема 11. Екологічне страхування в системі екологічного менеджменту	10	2	2	-	-	6	8,8	0,5	0,3	-	-	8
Тема 12. Перспективи запровадження екологічного страхування в Україні	12	2	4	-	-	6	9	0,5	0,5	-	-	8
<b>Всього годин:</b>	105	18	26	-	-	61	105	8	4	-	-	93

## 4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські (практичні, лабораторні) заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2. навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських (практичних, лабораторних) занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

## 4.3. Самостійна робота студентів

4.3.1. Самостійна робота студентів денної форми навчання включає завдання до кожної теми (окремих тем) та індивідуальні завдання.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.3. Виконання індивідуальних завдань всіма студентами не є обов'язковим і може здійснюватися окремими студентами з власної ініціативи або за пропозицією викладача.

4.3.4. Тематика індивідуальних завдань та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.5 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.5. Індивідуальні завдання виконуються в межах часу, визначеного для самостійної роботи студентів, та оцінюються частиною визначених в розділі 6 цієї програми кількості балів, виділених для самостійної роботи.

## 5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдова презентація.

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

- 1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліц-опитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;
- 2) усне або письмове (у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;
- 3) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування.

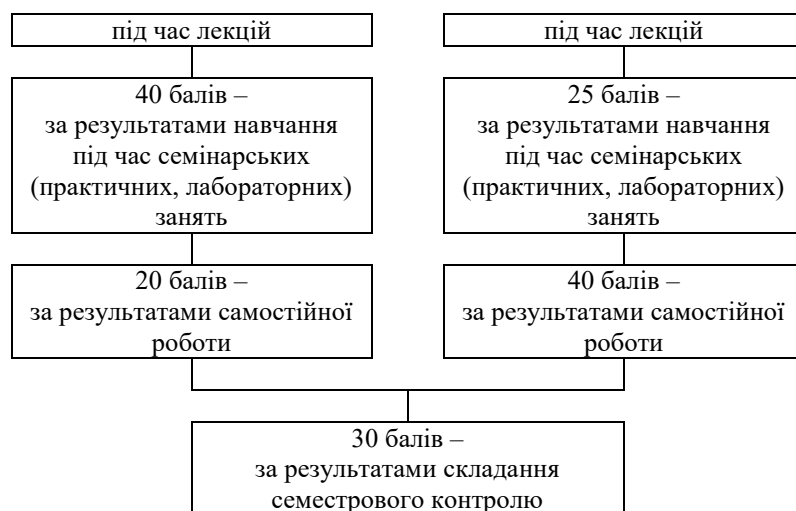
Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі заліку.

## 6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:







6.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 9 лекційних занять за денною і 4 лекційних занять за заочною формою навчання (див. табл.). Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій								
			1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Денна	9	1,1	2,2	3,3	4,4	5,6	6,7	7,8	8,9	10,0
2.	Заочна	4	1,3	2,5	3,8	5,0	–	–	–	–	–

6.3. З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 13 семінарських занять за денною формою навчання та 2 семінарських занять за заочною формою навчання.

За результатами семінарського (практичного, лабораторного) заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п. 4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

6.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань, наведено в таблиці для д.ф.н. (для з.ф.н., аналогічно з поправочним коефіцієнтом 2 та максимальною кількістю балів СРС рівною 40 балів):

№ з/п	Розподіл балів за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань	Номер теми												Усього балів
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
1.	Максимальна кількість балів за самостійну роботу	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	14
2.	Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання	6												6
Усього балів														20

## 7. Рекомендовані джерела

### 7.1. Основні джерела

1. Галушкіна Т.П. Економіка природокористування: навчальний посібник. Харків: Бурун Книга, 2009. 480 с.
2. Кузьменко О.Б., Андрєєв В.І. Основи екологічного менеджменту: навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 160 с.
3. Караїм О.А. Екологічний менеджмент і аудит: методичні рекомендації до практичних робіт. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 260 с.
4. Зіновчук Н.В., Ращенко А.В. Екологічний маркетинг: навчальний посібник. Житомир: видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 190 с. URL: <http://ir.znau.edu.ua/handle/123456789/3786>.
5. Екологічне управління бізнесом в умовах євроінтеграції: навчальний посібник / П.Д. Дудкін та ін. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2018. 200 с.
6. Міронова Н.Г., Білецька Г.А. Екологічна стандартизація і сертифікація: навчальний посібник. Львів: Новий Світ - 2000, 2018. 140 с.
7. Галушкіна Т.П., Грановська Л.М., Кисельова Р.А. Екологічний менеджмент та аудит: навчальний посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2019. 455 с.
8. Василенко І.А. Зелені технології у промисловості: монографія. Дніпро: Акцент ПП, 2019. 366 с.
9. Парфенцева Н.О., Кулинич Р.О. Статистичне вивчення соціально-економічного розвитку України: підручник. Київ: ВПД “Формат”, 2011. 456 с.
10. Кулинич О.І., Кулинич Р.О. Статистичне моделювання і прогнозування для обґрунтування програм соціально-економічного розвитку: навчальне видання. 2-е вид., доп. Хмельницький: ХУУП імені Леоніда Юзькова, 2019. 57 с.

### 7.2. Допоміжні джерела

11. ДБН А.2.2. «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд».
12. ДСТУ ISO – 14001 «Система управління довкіллям. Загальні настанови щодо принципів управління, систем та засобів забезпечення». Київ: Держстандарт України.
13. ДСТУ ISO – 14004 «Система управління довкіллям. Склад та опис елементів і настанови щодо їх застосування». Київ: Держстандарт України.
14. ДСТУ ISO – 14010 «Настанови щодо здійснення екологічного аудиту. Загальні принципи». Київ: Держстандарт України.
15. ДСТУ ISO – 14011 «Настанови щодо здійснення екологічного аудиту. Процедури аудиту. Аудит систем управління навколишнім середовищем». Київ: Держстандарт України.
16. ДСТУ ISO – 14012 «Настанови щодо здійснення екологічного аудиту. Кваліфікаційні вимоги до аудиторів з екології». Київ: Держстандарт України.
17. ДСТУ ISO – 14015 «Екологічне управління. Екологічне оцінювання ділянок та організацій». Київ: Держстандарт України.
18. ДСТУ ISO – 14031 «Екологічне керування. Настанови щодо оцінювання екологічної характеристики». Київ: Держстандарт України.
19. ДСТУ ISO – 19011 «Настанови щодо здійснення аудитів систем управління якістю і (або) екологічного управління». Київ: Держстандарт України.
20. ДСТУ ISO/TR 14025. «Екологічні маркування та декларації. Екологічні декларації типу III». Київ: Держстандарт України.
21. Закон України “Про екологічний аудит”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text>.
22. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.

23. Закон України “Про національну безпеку України”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

24. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення систем управління якістю, систем екологічного управління та інших систем управління». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/882-17#Text>.

25. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017 р. № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>.

26. Дяченко-Богун М. Екологічний менеджмент і аудит: історія розвитку та генезис. *Науковий вісник Полтавського національного педагогічного університету*. 2023. № 27. С. 282–298.

27. Ільків Л.А. Екологічний менеджмент як елемент ринкового управління для забезпечення сталого розвитку. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2023. № 26665. С. 1–15.

28. Білик Р.Р. Деякі аспекти формування та реалізації стратегії сталого природокористування в регіоні. *Регіональна економіка*. 2018. № 1. С. 91–99.

29. Білоус А. Формування системи екологічного менеджменту в Україні. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2019. № 105 (2). С. 194–195.

30. Вергун Л.І. Екологічний менеджмент і маркетинг як складові конкурентної стратегії компаній. *Науковий вісник Київського гуманітарного інституту*. 2018. № 1. С. 47–52.

31. Галушкіна Т.П. Екологічний менеджмент. Економіка природокористування: навчальний посібник для студентів ВНЗ. Харків: МОН України, 2019. С. 317–327.

32. Гринчук Ю.С. Проблеми та перспективи впровадження систем екологічного менеджменту на вітчизняних підприємствах. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2020. № 10. С. 150–153.

33. Борщук Є.М. Основні принципи формування й упровадження систем екологічного менеджменту і аудиту. *Науковий вісник Полтавського національного педагогічного університету*. 2020. № 5. С. 1–10.

34. Кузьменко О.Б., Андреев В.І. Методи та інструменти екологічного менеджменту. *Науковий вісник Харківського національного університету*. 2021. № 3. С. 45–60.

35. Ігнатов В.Г. Проблеми розвитку екологічного менеджменту. *Науковий вісник Київського національного університету*. 2022. № 2. С. 30–45.

36. Кривошеїн Д.А. Екологічний менеджмент в умовах ринкової економіки. *Науковий вісник Харківського національного університету*. 2022. № 4. С. 50–65.

37. Саталкін М. Впровадження системи екологічного менеджменту. *Науковий вісник Полтавського національного педагогічного університету*. 2021. № 6. С. 20–35.

38. Білявський Г.О. Екологічний менеджмент: теорія та практика. *Науковий вісник Київського національного університету*. 2021. № 3. С. 10–25.

39. Газуда М.В. Екологічний менеджмент і аудит: навчально-методичний комплекс. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2018.

40. Білик Р.Р. Деякі аспекти формування та реалізації стратегії сталого природокористування в регіоні. *Регіональна економіка*. 2020. № 1. С. 91–99.

## 8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

41. <https://mepr.gov.ua>

42. [www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)

43. [www.idss.org.ua](http://www.idss.org.ua)

44. [www.nbu.gov.ua](http://www.nbu.gov.ua)

45. Кулинич Р.О. Програмне забезпечення статистичних методів: веб-сайт. URL: <https://www.kulynych.in.ua>.